

زنان کنشگر و فرصت‌های یگانگانه

زهرا نژاد بهرام

فاطمه شعبانی یکی از زنان کنشگر محله دانشگاه تهران است و ی که سال‌هاست به عنوان نماینده این محله در راهروها و ساختمان‌های گوناگون مدیریت شهری و وزارت مسکن و شهرسازی و سازمان بازرسی و... حرکت می‌کند تا خواست مردم محله خود را نمایندگی کند. اولین بار که دیدمش تصویری مصمم و پرتوان و آرام در ذهنم حک کرد. زنی که تلاش برای نمایندگی نوعی همزادی را با من در بر داشت. او نماینده مردم محلی بود که بیست سال درگیر یک طرح توسعه از سوی دانشگاه تهران بودند و به رغم سال‌ها تلاش و عدم دریافت پاسخ نهایی اما همچنان امیدوار و پر تلاش بود! (1) خاطره روزها و جلسات مکرر با او مرا به این فکر انداخت که کنشگری زنان توانمند شهرمان را با بهره‌گیری از این الگو تبیین کنم. شهری که 352 محله دارد و 124 ناحیه و 22 منطقه و وسعتی در حدود 640 کیلومتر مربع! شهری که با هزاران مشکل ریز و درشت در انتظار مردان و زنانی است که در کنشگری اجتماعی در جهت رفع مشکلات زندگی شهری آستین بالا بزنند و راه را برای رفع مشکلات هموار کنند. شعبانی یکی از این زنان است. ویژگی مادرانگی وی در کنار پیگیری و تعهد به کسانی که او را به نمایندگی برگزیده بودند این مهم را در ذهنم تعریف کرد که آنها فرصت‌های تازه‌ای برای تعامل و گفت‌وگو هستند. آنها به دلیل حضور بیشتر در محلات و درک مشکلات می‌توانند با بهره‌گیری از ظرفیت محلی در جهت رفع مشکلات محلات دست‌ان پر توانی باشند که باید دیده بشوند و فرصت برای حضورشان فراهم گردد! اما این مهم چگونه امکان‌پذیر است؟! چگونه می‌تواند از آنها انتظار داشت که سوژه سخنگوی (2) محلات و شهر خود باشند شهری که نیمی از جمعیتش را زنان تشکیل می‌دهند. ایجاد ظرفیت‌های نهادی از ی‌کسو و ترغیب و تشویق زنان به کنشگری از سوی دیگر دو بال پرنده کنشگری آنان است. نهادهایی که بخشی از آنها در بستر محلات وجود دارد و بخشی از آنها قادر به ساخته شدن است!

نهادهایی که از دل محلات بیرون می‌آیند یقیناً پویاتر و بادوام‌تر هستند این نهادها بر بستر نهادهای رسمی نظیر انجمن اولیا مربیان یا سراهای محلات قادر به بازتوانی زنانی هستند که میل به کنشگری

در درون آنها وجود دارد. این نهادها با اتکابه تشکلهای غیر دولتی فعال در مناطق مختلف شهری میتوانند با ترغیب زنان به مشارکت در امر اداره محلات تعاریف شورایاری محلات را با تکیه بر مطالبات و نیازی که خود آن را به خوبی لمس کرده‌اند را با تحول روبه‌رو کنند. این نهاد می‌بایستی فرآیند کنشگری را آموزش دهند و زنان را به این حوزه دعوت کنند. دو بالی که کنشگری آنان را فعال می‌کند، سوژه سخنگوی مهدیه امیری نویسنده بوشهری تصویری است که امروز از زنان شهری انتظار می‌رود کسانی که درد و رنج و مشکلات محلات را با خود همراه دارند و درصدد رفع آن هستند، آنانی که شاید پیش از این کمتر در مسائل شهری و اجتماعی دخالت داده می‌شدند اما امروز با اتکا به توان فردی و تجربه و آموزش فرصتی برای شهرها شده‌اند! زیرا آنها نبض گفت‌وگو هستند و شهر و مسائل شهری جز با گفت‌وگو و تعامل و پیگیری قابل حل نیست! در واقع از آنجا که تجربه زنان و مردان و نحوه استفاده آنها از شهر با یکدیگر متفاوت است و همیشه با پیش‌بینی مسوولان برنامه‌ریزی مطابقت ندارد، کلیشه‌ها و قالب‌های جنسیتی در طول تاریخ بر نهادها و برنامه‌ریزی شهری تأثیری عمیق داشته‌اند. شهرها در واقع نمود سازمانی و مکانی روابط اجتماعی هستند که از یکسو بر پایه قدرت و تنازع و از سوی دیگر بر پایه همکاری و اجماع شکل می‌گیرند. این بدان معنی است که نیازهای شهری زنان معمولاً نادیده گرفته شده‌اند. در این میان حضور زنان در عرصه کنشگری قادر است این مهم را نیز معنا بدهد. نحوه واکنش زنان به مشکلات شهری با مردان فرق دارد. زنان ثابت کرده‌اند که در مدیریت جامعه محلی، حفظ انسجام اجتماعی، و ساخت مسکن و محله در شرایط بی‌خانمانی یا ناهماهنگی، از نوآوری و صبر و تعامل بیشتری برخوردار هستند. کنشگری در محله‌ها یکی از مسیرهای مهم برای رسیدن به مشارکت در سطح برنامه‌ریزی شهری و روندهای سیاست‌گذاری و پاسخگو کردن مدیران است. مشکلات جامعه وقتی به برنامه‌های سیاست‌گذاری راه پیدا می‌کنند که گروه‌های قدرتمند و سازمان‌یافته بتوانند مشکلات را شناسایی کرده و برای یافتن راه‌حل تلاش کنند. از این رو به نظر می‌رسد با توجه به باور بسیاری از دولتها و نهادها خارج از دولتها به اهمیت نقش زنان در کنشگری اجتماعی لازم است فرصت‌های تازه‌ای برای عملیاتی کردن این مهم برای آنها تدارک دیده شود. تلاش‌های زنان محلات در دوره دوساله وقوع کرونا و شیوع آن با ارائه خدمات به همسایگان قابل تامل است. آنها همچنین در برخی محلات با عضویت در شوراهای محل نظیر محله اکباتان تحولات چشمگیری در عرصه تقابل با مشکلات و تعامل با همشهریان و مسوولان ایفا کردند. تلاش‌های زنان محله اکباتان برای حفظ زمین مورد نظر در این محله برای فضای سبز

و مذاکره مداوم آنها با مدیریت شهری در این عرصه قابل توجه است. در برخی مطالعات تجربه زنان کشور پرو ذکر شده که در واکنش به بحران اقتصادی، گروه‌های خودیاری را تشکیل دادند. این زنان برای بقای خود و خانواده‌شان گروه‌هایی را با نام «آشپزخانه محلی» و «یک شیشه شیر» به راه انداختند و برخی از فعالیتهای این گروه‌ها در ادامه به شکل‌گیری طرح‌های آموزشی در زمینه رهبری و بهداشت منجر شد. لذا توانمندسازی و مشارکت دو عرصه‌ای است که امروزه مفهوم کنشگری زنان در شهر را با خود همراه کرده است. مسائل شهری به خودی خود رفع نمی‌شود و نمی‌توان تنها با اتکا به نهادهای رسمی انتظار رفع مشکلات را داشت، زنان برای حل مسائل شهری می‌بایستی از ظرفیتهای خود استفاده کنند و راه را برای گفت‌وگو و تعامل با نهادهای بالادستی و رسمی هموار کنند. آنها قادرند با کنشگری در عرصه اجتماعات شهری بستر بهتری برای حل مشکلات ایجاد کنند و مدیریت شهری در این بخش باید فرصت‌ها و امکانات و ضرورت‌ها را فراهم کند

پاورقی

1- در اردیبهشت ماه 1400 شورای عالی شهرسازی مصوب کرد که شهر داری تهران طرح پیرامون دانشگاه را ظرف سه ماه تهیه کند و به تصویب شورای عالی برساند اما متأسفانه شهرداری موفق به این کار نشد و کار مردم همچنان به جواب نرسیده اما با تغییر مدیریت شهری در تابستان 1400 موضوع مجدداً به حاشیه رفت تا آنکه در هفته گذشته شورای عالی با توجه به شرایط پیش آمده مصوب کرد که طرح مورد نظر را خود تهیه کند

2- این عبارت از مهدیه امیری نویسنده کتاب نا جنبش زنان جنوب است